

LBRIS

We know
books

Josip Novakovich

Café Sarajevo

Povestiri

Traducere din franceză de Felicia Mihali

**EDITURA VREMEA
BUCUREȘTI**

2022

CUPRINS

Amintiri: Belgrad	7
Ciulini	11
Trândăveală	23
Suite de coarde	47
Amintiri: Daruvar	54
Potaia	56
Amintiri: Maine	72
Zidane, berbecul	75
Putin și prohibiția	92
O pisică numită Sobaka	95
Bară transversală	109
Amintiri: Croația	116
Rezervare achitată	122
Café Sarajevo	147

AMINTIRI: BELGRAD

Daruvar, orașul în care am crescut, era traversat de linii imaginare care îl divizau în mai multe părți: cea care îi separa pe credincioși de necredincioși, pe comuniști de anticomuniști, pe sârbi de croați (sau de cehi), dar care nu erau de fapt decât diferențe de suprafață. Adevărata barieră, profundă și de netrecut, era cea care îi separa pe băutori de nebăutori. Foarte devreme în viața mea, fusesem identificat ca unul care aparținea taberei abstenenților. Mama, tata, frații mai mici – nimeni nu bea. Alta era însă povestea cu unchii mei. Unul dintre ei își rupsese gâtul după ce se îmbătase cu țuică și căzuse de pe acoperișul unui grajd, în timp ce altul, cel care avea o vie și o față veșnic stacojie, liniștit și vesel de felul lui, vindea costume într-un magazin din centrul orașului. În adolescență nu beam deloc, preferând să stau cuminte în colțul meu, departe de prietenii care luaseră deja acest nărav. Gașca lor se ținea mereu împreună. Se îmbuibau cu bere și cu țuică până își beau mințile. Unii se duceau apoi pe la târgurile din satele învecinate, unde se îmbătau mângă, după care începeau să își care pumni și să se tăvălească cu țărăncile prin clăile de fân.

Cei mai mulți nu erau însă decât bețivi amatori. Pop, un prieten mai în vârstă decât mine cu câțiva ani, îmi explicase că alcoolismul e o boală, conform definiției date pentru prima oară în Statele Unite în 1956, anul în care de altfel mă și născusem. Înainte, alcoolismul era un fenomen, acum devenise o boală. Pop mi-a spus că există mai multe categorii de bețivi, precum *rakijasi* (băutorii de

țuică), *pivasi* (amatorii de bere) și, cei mai răi dintre toți, *vinasi* sau *ardeii* (cei care iubeau vinul). Există o chestie în vin care te face dependent pe viață. I-am zis că nu cunoșteam niciun ardei. „O, ba da, e foarte ușor să îi recunoști, a zis Pop. Fiindcă se deshidratează repede, și când vezi pe cineva că golește câteva pahare de apă dimineata, atunci e foarte ușor să faci legătura între vinul băut în ajun și apa de a doua zi. Nimeni nu bea apă dimineata în afară de bețivani”, a zis el cu convingere.

Am constatat însă că ardeii nu erau chiar așa de răi cum se zicea. Mai precis, în ziua când trebuia să mă duc la Belgrad ca să trec testul TOEFL (*Test of English as a Foreign Language*) ca să intru la o facultate din State, i-am zis lui Pop că nu aveam bani de hotel. „Știi tu vreun loc unde să stau peste noapte înainte de test?” „Nicio problemă! a răspuns Pop. Știu eu un ardei care are o căsuță la Zemun, în mahala, de unde ai și autobuze până în centrul orașului.” „Și cum dau de el? Să mă duc la poștă să îl sun?” „Nici pomeneală, tipu’ este mereu acasă. O sa îți dau adresa. Nu trebuie decât să te prezinți la ușă și să bați ceva mai tare, că e nițel fudul de urechi, după care îi spui că te-a trimis Pop și îi dai o sticlă de roșu. O să devii pe loc cel mai bun prieten al lui. Și o să poți să stai la el peste noapte. S-ar putea chiar să fie în toane bune, nu se știe niciodată. Taică-su e ceva mahăr prin armată, are deci spatele acoperit, dar asta nu-i împiedică pe polițiști, care îi urăsc pe ardei, să-și facă rondul pe acolo din când în când ca să-i tăbăcească pielea. Era chiar o vreme când făceau cu schimbul ca să îl trezească în fiecare dimineață în palme și șuturi în fund. Bag mâna în foc că chiar taică-su îi trimitea.”

Am urmat sfatul lui Pop. Era în februarie, o zi cu vânt și ninsoare. Am ajuns la piața triumfiulară unde locuia, am găsit căsuța cu două geamuri sparte și am bătut la ușă. Micho a apărut în prag; era înalt, cu părul vâlvoi, cu ochii pe jumătate înfundați după cearcănele vineții.

Când i-am zis cum mă cheamă, a început să râdă: „Josip, ca Byeli. Trebuie să fii croat, a zis el. Toată lumea îl iubește pe Byeli în Serbia, dar nimeni nu i-ar da copilului său numele ăsta. Dar ce-mi văd ochii, o sticlă de vin?” „Da, i-am zis eu, Plavac din Pelješac, Zinfandel din peninsula Pelješac. Pop a zis că aş putea să stau aici peste noapte. Trebuie să dau mâine un test la ambasada americană.” „La ambasada americană! – a exclamat Misho – Băga-mi-aș!”

Ne-am așezat și Micho a aprins o lampă cu gaz. „Nu am plătit lumina de un an și mi-au tăiat ăștia curentul”, mi-a explicat. În timp ce deschidea sticla, fumul și mirosul de gaz au umplut încăperea. A băut direct din ea, golind-o pe jumătate. „Așa, acum putem să vorbim, a zis. Dacă ești obosit, poți să te culci. Ia pătura asta.”

Tremuram de frig ca varga pentru că vântul spulbera zăpada în încăpere. Prin ferestrele desfundate se auzeau acordurile unei melodii siropoase de mahala. Micho s-a dus la un dulap, a deschis ușile cu geamuri și a revenit cu un revolver. „Vrei să-l încerci?” m-a întrebat. „Nu, nu e pentru mine chestia asta, am zis. Chiar mi-e frig, vreau să stau în pat.” „E o jucărie interesantă. Într-o zi, bunică-miu s-a certat cu bunică-mea. Ea stătea în pat, acolo unde stai acum, chiar în patul ăsta, la miezul nopții, ca acum. E miezul nopții, nu-i așa? Nu am schimbat mobilele de la Primul Război Mondial. Și nici una, nici două, bunicu’ i-a tras un glonț. Da, băi vere, a împușcat-o pe biata bunică-mea pe loc, cu trei gloanțe.”

A aruncat revolverul pe podea cu un suspin. A reînceput să bea. O rafală a suflat din nou zăpada pe fereastră, iar eu am început să tremur. „Vrei și tu un gât? a întrebat Misho. Uite, de-asta am avea și noi nevoie în țara asta. ăsta da vin, croat!” „Nu, mulțumesc!” am zis. După care m-am scufundat pe nesimțite în somn.

M-am trezit la răsărit și l-am găsit pe Micho dormind în fotoliu, înfășurat într-o manta verde de ofițer,

LIBRIS | We know books

cu galoane pe umeri. Fără doar și poate că era uniforma lui bunică-su din Primul Război Mondial. Am ieșit în frigul mușcător de afară, am luat autobuzul și la puțin timp după aceea treceam pragul ambasadei americane. Funcționarii mi-au zâmbit, arătându-mi dinții lor albi, strălucitori, apoi mi-au dat un creion cu mină B2 ca să înnegresc ovalele răspunsurilor corecte. Cu toții beau apă și asta m-a făcut să-i privesc cu suspiciune.

CIULINI

Amorțit după noaptea petrecută la un *truck-stop* de la ieșirea din Rapid City, așteptam pe marginea autostrăzii 90, cu degetul în aer. Începea să mă doară brațul după atâta timp petrecut pe marginea șoselei, mai mult de o oră, cu rucsacul în spate. Două ore mai târziu, leneveam în același loc, întins pe pământ, desculț, cu piciorul drept ridicat și cu degetul mare făcând semn la mașini.

În momentul când un enorm *pick-up* a frânat brusc lângă mine, eram în picioare: pneurile s-au oprit cu un scârțâit, lăsând în urmă o coadă de fum și dâre negre pe asfalt. M-am urcat în cabină, unde am dat peste un tip cu o mustață blondă stufoasă, cu o piele tăbăcită de intemperii sub o pălărie neagră cu boruri din piele de șarpe. Arma de pe scaun m-a făcut să dau puțin înapoi: evitam chiar să închid portiera după mine.

— Ce aștepți? Nu cumva ești iranian?

— Nu, nici vorbă.

Piciorul mi s-a înfundat cu zgomot într-o grămadă de doze de bere goale, printre care am pipăit o pușcă de vânătoare.

— După față, zici că ești iranian. Nici n-am vrut să opresc pentru un blestemat de iranian, ce pula mea. Dar apoi ce mi-am zis, până la urmă, dacă e iranian aș putea să îi zbor creierii, să fac un bine omenirii, da' tu nu ești iranian, nu e așa?

— Nu, și sunt mândru de chestia asta.

— Atunci ia o bere. Io-s Mike. Încotro mergi?

— New York.

— E o nebunie orașul ăla. În locul tău nu m-aș duce acolo. Aș putea să te duc până în Iowa, autostrada 80, ce zici?

— Minunat, am răspuns.

— Eu mă duc în Missouri, să-l văd pe ăl bătrân. E singur acolo, am zis să îi duc o jucărie.

Cu degetul mi-a arătat un *snowmobil* în cuva camionetei.

— Da' acum e vară, am zis.

— Și ce dacă?! În curând o să fie iarnă. Pentru ăștia bătrâni, timpul trece repede. Pentru prăpădiții ca noi, mereu pe drumuri, e altceva. Bătrâne, sper că ai umor, fiindcă nu-mi place plictiseala.

Am aruncat un ochi la pușcă.

— Stai liniștit, e pentru șerpilor cu clopoței. Îi hipnotizează. Le rotești țeava în fața ochilor și capul începe să urmeze ritmul. De îndată ce javra a prins bătaia, apeși pe trăgaci. Capul îi explodează ca o roșie. Ți-e sete?

Mi-a oferit o altă doză.

Am băgat degetul sub cheiță, am deschis-o și mirosul de drojdie mi-a invadat nările. Am încetat să mai vorbim pentru o vreme. De o parte a șoselei, un câmp de lucernă părea să se onduleze spre dreapta, de cealaltă parte, o cireadă de vaci Angus se îndrepta în sens opus. Se zice că vacile nu merg niciodată contra vântului, sau nu toate, în orice caz.

Norii de praf acopereau orizontul cu o brumă cafenie. Ghemotoace mari de scaieți, uscate și rotunde ca scheletul de carton al unui glob terestru, se rostogoleau pe șosea până ce se adunau grămadă în gardurile de sârmă.

— Ce sunt ierburile astea?

— Tu ai un accent... De unde zici că vii? Sper că nu vii din Iran.

— Nu am zis de unde. Din Iugoslavia.

— Și cum ți se pare pe-aici? E mai bine ca în Cehoslovacia, nu e așa?

— Tot ce se poate.

— Nu am fost niciodată în Cehoslovacia.

— Nici eu.

— Uite ce e, vere, îți bați joc de mine?! Păi nu tu ai zis că ești ceh?

— Iugoslav.

— Perfect, atunci ia zi-mi cum ai scăpat de acolo.

— Simplu, am zis. Am tăiat firele electrice cu foarfecele și am înotat până în Austria. Au tras ăia după mine tot timpul.

M-am gândit chiar să suflec mâneca tricoului ca să îi arăt cicatricea de la vaccinul de rujeolă în semn de urmă de glonț.

— Cel puțin noi avem democrație aici, a zis el.

În timp ce vorbea, eu priveam vitezometrul care urca vertiginos spre 130 km.

— Nu-ți face probleme, a zis. Eu nu cred în poliție. Dă-mi o bere din bax. Ia și tu una.

Am golit o ladă de bere, după care am făcut o haltă într-un bar întunecos de câmpie ca să înnoim stocul și să golim câteva pahare de Jack Daniel's. Tipul nu înceta să se amuze în timp ce le povestea celorlalți că el călătorea cu un roșu din Iugoslavia.

— E frig de îți îngheață izmenele în Iugoslavia, nu e așa?

— Nu, Iugoslavia e la malul mării Mediterane, am zis eu. Cel puțin acolo am lăsat-o.

— Și deci așa, rușii au ajuns până acolo.

Tipul și-a ridicat pălăria și și-a trecut o batistă roșie pe fruntea albă. La bar, o juma de duzină de tipi care veneau din Minnesota insistau să iau o votcă dublă ca să mă simt ca acasă.

Când ne-am întors la camionetă, soarele devenise feroce. Vulturii se lăsau duși de briză, planând deasupra preeriilor ierboase și a heleșteielor placide. Griul albăstrui al cerului ne făcea cu ochiul din oglinda apei. Un